

Col·lecció el Bou mascard, 1

ELS NOMS POPULARS DE NÚVOLS, BOIRES I VENTS
DEL BAIX EMPORDÀ

Edicions Sidillà scp.
Carrer Catalunya, 4
17100 La Bisbal d'Empordà
www.edicionsidilla.cat
info@edicionsidilla.cat

© *del text*: els seus autors
© *de les il·lustracions*: David Granato
© *de l'edició*: Edicions Sidillà

Maquetació: J. Pujadó
Correcció: Lídia Cruset i Xavier Cortadellas
Impressió: Impremta Pagès. Anglès (la Selva)
Amb el suport de:

CONSELL COMARCAL
DEL BAIX EMPORDÀ

ISBN: 978-84-942564-3-1
Dipòsit legal: GI 1751-2014
Primera edició: Novembre 2014
Tots els drets reservats.

ALBERT MANENT, JOAN CERVERA, LÍDIA CRUSET, ROSA
M. MASSEGOSA I SALVADOR VEGA

Els noms populars de

Nívols, boires i vents

del Baix Empordà

Il·lustracions de
DAVID GRANATO

edicions
Sidillà

La Bisbal d'Empordà, 2014

SUMARI

∞	Pòrtic. «Paraules sentides»	7
∞	Pròleg	11
∞	Col·laboradors de la recerca	18
∞	Justificació	26
∞	Núvols i boires del Baix Empordà	29
∞	Els noms populars dels vents	65
∞	Vents del Baix Empordà	72
∞	Recull de dites, refranys i curiositats	95
∞	Notes biogràfiques dels autors	131
∞	Addenda	140
∞	Epíleg	142

PÒRTIC

∞ PARAULES SENTIDES

A vegades penso en allò que podria haver-nos donat, als empordanesos, una determinada fesomia. La possessió d'un cert vernís que afecta el caràcter i les maneres, inclinacions i activitats que ens distingeixen, és un fenomen que s'observa en totes les persones procedents de poblacions formades en l'antigor. Es tracta (si voleu), d'una cosa lleugera, cada cop més diluïda per raó dels contactes i de les barreges que comporta el ritme de vida actual; però que subsisteix i és visible si ens aturem a examinar el comportament i les preferències de la gent que resideix en determinades comarques de la Catalunya vella. I, aquesta personalitat, aquesta manera de ser pròpia i diferenciada, la tenim, els del país.

Un *genius loci* que, penso, té molt a veure amb quelcom tan espiritual i eteri com el medi (l'aire, el clima, les pedres o els colors del paisatge) que, actuant com a aglutinant, deu projectar i treballar un determinat caràcter, tot fent bona aquella dita que diu «el territori fa la gent.»

El medi, el paisatge, sens dubte, configura bona part de la nostra identitat col·lectiva, però també (penso) ens ha generat una singularitat cultural acusada, el reflex de la qual es troba en moltes manifestacions culturals peculiars i genuïnes. Manifestacions com sens dubte la nostra parla, el llenguatge popular del país, les manifestacions peculiars de la llengua catalana que es parla (o es parlava) a la rodalia: antiga i moderna, comuna i dialectal, general i professional, literària i familiar, els mots aïllats, els sinònims i derivats, les endevinalles i supersticions, les dites populars, els refranys, les locucions, les frases fetes. Una llengua a la qual, al seu enaltiment i estima, la nostra comarca hi ha aportat (i encara hi aporta, per cert) personatges destacadíssims. Un patrimoni immaterial del qual els fills de l'Empordà petit podem estar ben orgullosos.

Avui, però, (en uns moments en què l'evolució no coneix fronteres,) aquesta riquesa lingüística s'està posant més a prova que mai. Els catalanoparlants en som plenament conscients: el fenomen progressiu de la convergència lingüística, l'autocorrecció que porta a eliminar formes que la normativa no recull, i també les diferències generacionals que han esdevingut més importants que les diferències geogràfiques. Les causes d'aquest procés es troben, segurament, en la mobilitat de la població —parlants però també interlocutors—, la facilitat d'accés als mitjans de comunicació que fomenta l'estandardització, o la difusió de la norma amb el procés intensiu d'escolarització en català.

I en un món on els trets culturals tendeixen a igualar-se, el veritable progrés justament passa per no renunciar a la singularitat, necessitem que de tant en tant ens recordin d'on venim i qui som, per tal que perduri i s'afermi el nostre sentit de pertinença.

I aquest llibre, sens dubte, ens ajuda a assolir aquest repte, en tant que fixa en paper i tinta les paraules que els nostres avis empren habitualment per referir-se als fenòmens meteorològics, sovint aclaparadors, que regien les seves collites i les seves vides, quan la pagesia i la ramaderia eren les activitats fonamentals que els donaven sosteniment i quan tota predicció meteorològica els venia de l'observació i de l'experiència, i dels coneixements transmesos. Uns coneixements i una experiència que han creat un vocabulari i un cúmul de locucions i dites d'una riquesa excepcional.

I aquest és el gran mèrit d'aquest llibre (i de tota la col·lecció de llibres de la qual forma part), i el gran mèrit de l'Albert Manent que, tot recordant-nos el lèxic genuí del nostre territori, ens projecta a descobrir (millor dit, a redescobrir) una part fonamental del nostre passat col·lectiu, ens ajuda a fer un exercici de memòria, d'identitat i d'arrelament a una terra. Sota el seu impuls, i de la mà de la Lídia Cruset, Joan Cervera, Rosa M. Masegosa i Salvador Vega, es publica avui el volum que correspon a la nostra comarca.

Avui que ningú no discuteix el valor de la memòria —paradoxalment en un moment on els canvis se succeïxen vertiginosament—, es reconeix l'enorme vàlua del

llibre que avui presentem. Un veritable tresor lingüístic, irrepetible, l'essència emocional d'uns homes i unes dones desapareguts en el temps però que han arribat fins als nostres dies a través de la seva parla arcaica. Un treball que suposa una contribució efectiva per fixar les peculiaritats de la parla empordanesa, afegint-hi les formes dialectals autòctones de cada població, aquells factors carismàtics afegits que donen una riquesa particular a la nostra parla. Un recull de paraules genuïnament empordaneses i dites populars molt nostres, variants empordaneses del català oriental, mescla d'argots originaris del medi rural i de la gent de mar, i també del món del suro, tres de les activitats humanes que han confluït en els anys passats en el nostre territori. Una herència immaterial que permet constatar com era el nostre país, i com ha canviat, i com hem canviat nosaltres. Una resposta científica, si voleu, a la necessitat de manifestar la nostra identitat envers els altres, a sentir-nos part diferenciada d'un tot, a ser homologats, a ser tinguts en compte amb tota la nostra personalitat irrenunciable.

XAVIER ROCAS GUTIÉRREZ
President de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà

PRÒLEG

El llibret que teniu a les mans és un veritable tresor. I ho és per moltes raons: pel seu àmbit d'estudi, pel seu contingut, pel mètode amb què ha estat realitzat, pel nombre de poblacions i veïnats que s'han visitat, per la munió de persones que han fornit informació i, no cal dir-ho, per l'extraordinària vàlua intel·lectual i humana dels seus autors, als quals, deixeu-m'ho dir també, he tingut el privilegi de donar un cop de mà en determinades ocasions i amb els quals tindrè sempre un immens deute de gratitud per les coses que m'han ensenyat, per l'amistat que m'han regalat, per la confiança que m'han mostrat i, molt especialment, per l'enorme paciència que han sabut tenir.

A les pàgines que segueixen —que ningú no es deixi enganyar per aquesta aparença d'avorrit diccionari o

de tediós recull enciclopèdic— s’hi plasma l’essència de coneixements populars ancestrals que, em fa l’efecte, a hores d’ara estan irreversiblement amenaçats d’extinció pel ritme trepidant de la societat actual, que tanta pressa té per no arribar enlloc. Hi va haver uns temps, però, que les coses anaven a un altre compàs, molt més pausat, molt més propici a la calma, molt més obert a l’observació, a la contemplació i, fins i tot, al pur i simple embadaliment. Durant segles, una mena de ritual fisiologicometeorològic presidia invariablement l’inici de la jornada (i també el final). Mentre alliberaven la bufeta en algún racó del pati o de l’eixida o al femer, els nostres avis pagesos o pescadors, pastors o traginers, botiguers o bosquetans, fusters o paraires... miraven al cel, ensumaven l’aire i escrutaven l’oratge. No sabien ni es podien imaginar què és un higròmetre o un anemòmetre o un baròmetre. Tant se val, no els calia. No necessitaven mesures exactes i precises, simplement observaven com es bellugen les fulles d’aquell arbre, quina forma tenen els núvols i en quina direcció es mouen, de quina manera volen avui les orenetes i els girapedaços, com arriben les onades a la platja... Només aleshores sabien si avui caldria dallar l’userda, o si el bestiar estaria més esvalotat, o si el peix entraria per aquella banda o per una altra, o si valia la pena portar o no més *gènero* a mercat, o si la carbonera tiraria més per aquest costat o per l’altre. I d’aquest coneixement quotidià, purament empíric, acientífic, fins i tot supersticiós de vegades, però també molt sovint eficaç, pràctic i útil, generació rere

generació es van anar identificant i establint un seguit de «senyals», de «lleis» i de «sentències» que són les que trobareu recollides en aquest llibre en forma de noms fantasiosos per als núvols, de designacions escatològiques per a les boires, d'adjectius ignominiosos per als vents més infausts i de rodolins més o menys ben travats per descriure el temps i els seus disbarats.

Els mots recollits aquí són susceptibles d'estudi des de diverses disciplines. Evidentment, des del camp de la meteorologia, però també des de l'antropologia, la lingüística, l'etnologia, la geografia, etc. Hi ressonen arreu els referents religiosos que resideixen a l'ànima del poble empordanès, tan irreverent ell. De fet, a mig camí entre la devoció i la mnemotècnia, el calendari agrícola i les dites que el compendien es regeixen «matemàticament» pel santoral, des de sant Esteve a santa Llúcia, passant pels barbutos, la Candelera, santa Àgueda, sant Josep, sant Joan, sant Miquel i tot el llarg reguitzell que vulgueu, no hi ha tasca al camp que no tingui el seu referent hagiogràfic. Igualment hi són ben presents els accidents geogràfics, com les muntanyes dels Àngels, que pertany al Gironès, Santa Caterina, Sant Grau, el Montplà, el puig de Son Ric, els Metges, que vénen a ser els referents territorials que dibuixen el relleu de la comarca. Al costat dels llocs comuns, com la boira pixanera o les cabretes, que són «endèmiques» de la comarca, hi observarem la riquesa dels matisos locals: el cel, per exemple, serà roent, rogenic, rogent o roget, segons des de quin poble contemplem la posta de sol, i la terra farà basse-

tes, pastetes, punyetes, pedretes o fanguetes depenent de l'indret de la comarca on caigui el ruixat. Hi trobem també algunes relíquies, veritables fòssils fonètics, com els *gronys* o els *xais d'aboia*, que ens transmeten el regust d'una parla antiga i reculada que potser un dia lingüistes, dialectòlegs i etimòlegs ens sabran explicar adequadament. Hi observem, inclús, que apareixen alteracions o deformacions de les formes genuïnes, i en alguns casos fins i tot les dites proverbials resten incompletes o, el que és el mateix, es comencen a perdre. Aleshores un no pot abstrure's de la sensació que tot un món es va diluïnt sota la capa de la globalització.

Tot plegat ens fa adonar de l'íntim i profund lligam que hi ha entre allò físic i allò abstracte. Tots els mots, dites, locucions i frases fetes que es recullen en aquest llibre no només «són del Baix Empordà», sinó que «són Baix Empordà», exactament en la mateixa mesura que ho són les persones que les han pronunciat i els pobles on se'ls ha anat a entrevistar. Els autors s'han ocupat i preocupat especialment de recollir els noms de cada fenòmen en la seva forma més popular, en el seu estat més feréstec i pur. Si s'anota *guergal*, *buspirejar*, o *ruedo* no és per afany de violentar el venerable Coromines, sinó per voluntat de documentar amb exactitud la parla real. Tot plegat, un treball sense precedents a la nostra comarca.

Sense precedents a la nostra comarca, sí, però que constitueix ja el vint-i-dosè volum de l'aplega sistemàtica —una tasca ingent i molt lloable— que Albert Manent

inicià el 1993 i a la qual més endavant s'incorporaria Joan Cervera, participant-t'hi també, en determinats moments, un seguit de col·laboradors especialment vinculats, en cada cas, a la comarca on es treballava. Des del Camp de Tarragona a l'Urgell, des de la Terra Alta als Empordans, passant pels Vallesos, la Selva, la Segarra, l'Anoia, el Penedès, el Solsonès, el Barcelonès, el Baix Llobregat, etc., cada poble, cada llogarret, cada veïnat, han estat visitats per Manent i Cervera L'un i l'altre, com podreu constatar si doneu un cop d'ull a les respectives ressenyes biogràfiques que consten al final d'aquest recull, són persones d'un tremp absolutament fora de sèrie.

I ara em permetreu que aprofiti la meva condició de testimoni reiterat i privilegiat d'un bon nombre de les visites que aquests investigadors van fer a la nostra comarca, per comentar-vos algunes coses que no acostumen a aparèixer als reculls biogràfics. Per exemple, us puc parlar de l'esperit dinàmic, inquiet i fins i tot murri d'aquests dos senyors de Barcelona que, amb més de vuitanta anys a l'esquena, cada setmana agafaven el cotxe —conduït sempre amb la proverbial prudència de l'amic Cervera— i s' «escapaven», com si fossin uns jovenets entremaliats, a perseguir núvols, boires i vents per l'Empordà. Cal tenir una habilitat especial per presentar-se per les cases a fer preguntes i que no t'engeguin a pastar fang a la primera de canvi, i cal encara ser molt més hàbil per aconseguir que flueixi el diàleg i els entrevistats desgranin amb naturalitat i sense condiona-

ments la informació que es pretén. Manta vegada quan, a l'inici de la trobada s'indicava als entrevistats que se'ls demanarien noms de núvols i vents, la resposta era «ui, no ens sé pas gaire res jo d'això», però quan, potser al cap d'una horeta llarga de conversa, venia l'hora de marxar i el senyor Manent els deia «mireu, ens heu dit disset vents, vint núvols i set boires», es quedaven estupefactes, admirats. I aquesta és una de les grandeses del mètode amb què Manent i Cervera (i també, cal dir-ho en veu ben alta, les seves col·laboradores Lídia Cruset i Rosa M. Massegosa) han fet el treball de camp, amb senzillesa, amb afabilitat i, sobretot, amb un gran respecte i empatia vers els entrevistats. Ja sabeu com és (som) la gent d'aquest país: de primer esguard, un cert recel —quasi sempre disfressat hàbilment de prudent cortesia— que s'esvairà de cop i volta, fulminantment diria jo, en el precís instant en què el desconegut interlocutor toqui la tecla adequada (que pot ser un determinat comentari sobre el Barça, sobre un esdeveniment polític recent, sobre una coneixença comuna, etc.), i a partir d'aquí, oli en un llum, tot flueix amb absoluta naturalitat i serenor. La resta... són secrets de l'ofici.

Penso que els baixempordanesos ens hem de felicitar que aquest treball vegi finalment la llum. Primerament, perquè ens posa amb justícia al costat de les comarques veïnes —més aviat germanes siameses, si pensem en l'Empordà *lato sensu* que dibuixa Pella i Forgas a la seva monografia—, l'Alt Empordà i la Selva, les quals ja fa anys que disposen del seu llibre de núvols, boires

i vents. D'aquí poc temps, el recull que aquí s'aplega serà impossible de fer o, si es fa, tindrà de ben segur uns resultats ben migrats, perquè, si ho puc expressar sense que s'entengui com un retret, ja fa temps que les noves generacions —tan admirables i envejables en altres aspectes— només saben veure (amb honroses excepcions, és clar) un ocell, un arbre o un peix, i no poden precisar si és un pinsà o una cardina, un freixe de fulla petita o un tamariu, una llisa o un sard. M'agradaria, benvolgut lector, que després d'haver tingut aquest llibre a les mans ja no t'acontentassis mai més a dir, simplement, «fa vent» o «està núvol», sinó que, homenatjant els teus avantpassats, la teva terra i la teva llengua, aprenguis a reconèixer dignament els fenòmens meteorològics que t'envolten i sàpigues quan has de dir «ja bufa la francesa», «s'ha girat de garbí», «ha sortit el cerdà» o «es veu la processó de Tossa». Aquesta és també una bona manera de fer país.

SALVADOR VEGA I FERRER
Verges, febrer de 2014

COL·LABORADORS DE LA RECERCA

*A*eus ací, poble per poble, nucli per nucli, les persones que van fer d'enllaç i les que van aportar informació:

∞ ALBONS: Joan Arbós i Gusó i Miquel Pagès i Vidal. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ BEGUR: Miquel Anglada i Marquès (Esclanyà), Martí Carbó i Domènech (Esclanyà), Josep Casademont i Tubert i Florian Pi i Ferriol. Enllaç: Joan Català i Pagès.

∞ BELLCAIRE D'EMPORDÀ: Maria Angelats i Sanahuja, Joan Avellí i Marcó, Joaquina Padrós i Roura, Dolors Pujol i Poch, Pere Solés i Batlle. Enllaç: Mariona Font i Batlle.

∞ LA BISBAL D'EMPORDÀ: Pere Fabrellas i Tarrats i Pere Plaja i Girona. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ CALELLA DE PALAFRUGELL: Narcís Cortey i Ramon Nogué i Torró.

∞ CALONGE: Marcel Barceló i Salvador, Jaume Bonet i Bañeras, Anna Ribogent i Güell i Pere Vinyals i Irla. Enllaç: Albert (EAPC)

∞ CANET DE LA TALLADA: Josep M. Guàrdia i Solés i Dolors Gasull i Bahí. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ CANAPOST: Martí Vert i Morató i Josep Sala i Ferrerons.

∞ CASAVELLS: Joan Casas i Adroher, Miquel Gasull i Ponsatí i Montserrat Puig i Gispert. Enllaç: Josep Cruset i Planella.

∞ CASSÀ DE PELRÀS: Josep Bosch i Rustullet i Victòria Colomer i Paretas. Enllaç: Rosa Bosch i Colomer.

∞ CASTELL-PLATJA D'ARO: Maria Casadellà i Nadal, Antònia Tauler i Casadellà. Enllaç: Josep M. Solé.

∞ COLOMERS: Pere Colomer i Pla. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ CORÇA: Francesc Cadanet i Riembau, Joan Casadellà i Ventura, Enric Moné i Llobet, Josep Ros i Santamaria, Josep Vilosa i Puigdemont. Enllaços: Santi Carbonell i Lluís Rebugent i Bonet.

∞ CRUÏLLES: Joan Estanyol i Figueras, Josep M.

Estanyol i Figueras, Joan Pi i Barris, Joan Sallés i Bañeras, Joan Sabater i Valls, Rosa Andreu i Fabrellas. Enllaç Mª Victòria Plaja i Miquel.

∞ ESCLANYÀ: Pau Corredor i Perich.

∞ L'ESTARTIT: Pere Parrí i Llos, Miquel Pellicer i Bou.

∞ FOIXÀ: Antoni Brancós i Suñer, Joaquim Figuerola i Cassellas, Joan Solés i Bou. Enllaç: Josep Cruset i Planella i Eduard Torrent i Puig.

∞ FONOLLERES: Pere Ponsatí i Frigola, Concepció Clavaguera i Roig, Francisca Clavaguera i Roig.

∞ FONTANILLES: Pere Casañas i Picat, Carles Palou i Casañas i Josep Ricart i Viladomat. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ FONTCLARA: Salvador Camps i Casañas.

∞ FONTETA: Carles Figueras i Sabeña. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ GARRIGOLLES: Pere Gibert i Suñer i Maria Martí i Figueras. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ GUALTA: Josep Ferrer i Jaime, Martí Gimpera i Coderch, Bernardino Garrido, Miquel Saló i Mató i Francesc Xavier Solà. Enllaç: Carme Solà.

∞ GAÜSES: Joan Martí i Falgueras i Maria Quer i Grau. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ JAFRE: Josep Alabau i Coloma, Josep Bonany i Pagès, Joaquim Costal i Pagès, Josep Hugas i Alabau. Enllaç: Rosa Orpina.

∞ LLABIÀ: Pere Coll i Geronès. Enllaç: Carles Palou i Casañas.

∞ LLOFRIU: Joan Cebrià i Rico i Antoni Sabrià i Arenas. Enllaç: Jaume Alsina i Mercader.

∞ MATAJUDAICA: Joan Saló i Borrell. Enllaç: Remei Mitjà i Gispert i M.Dolors Ferrer i Vilà.

∞ MARENYÀ: Narcís Güell i Caixàs i Teresa Hugas i Madrenas. Enllaç: Lluís Vilavella i Bahí.

∞ MONELLS: Lluís Prat i Barnés.

∞ MONT-RAS: Joan Bofill i Pruneda, Ernesto Català i Marquès, Emili Martorell i Geronès i Jordi Vidal i Espinosa. Enllaç: Manel Montalbán.

∞ LES OLIVES: Josep Roca i Costal. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ PALAFRUGELL: Llorenç Burgas i Valls i Jordi Boy.

∞ PALAMÓS: Samuel Agustí i Prado, Miquel Ferrés i Serrat, Adolfo Fiol i Girona, Joan Martín i Brull, Artur

Mauri i Deulofeu i Raimundo Pagès i Ribot. Enllaç: Lluís Espada i Miquel Martí.

∞ PALAU-SATOR: Josep Frigola i Casadellà.

∞ PALS: Teodoro Carreras i Ribas, Lluís Corominas i Bohigas, Josep Creixell i Ametller, Martí Figueras i Pruneda, Xicu Gou i Moret, Florenci Mont i Carreras, Domingo Pi i Valls i Miquel Silvestre i Sabrià. Enllaç: Pere Servià.

∞ PARLAVÀ: Rafel Castanyer i Turbau, Enric Parnau i Ferrer, Carles Serra i Torrats. Enllaç: Isidre Jordi.

∞ LA PERA, PÚBOL, PEDRINYÀ: Josep Amat i Quintana, Josep Andreu Condom, Pere Condom i Ametller, Ramon Gispert i Juanola. Enllaç: Josep Amat i Quintana.

∞ PERATALLADA: Pepita Barnés i Solivera, Magdalena Seguer i Sabater i Narcís Serra i Turró. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ REGENCÓS: Joan Cubiñà i Servià, Josep Rubau i Blanch i Josep Tomàs i Noguer. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ ROMANYÀ DE LA SELVA: Felícia Pericay i Dalmau i Melcior Subirana. Enllaç: Joan Molla i Callís.

∞ RUPIÀ: Vicenç Cadenet i Quer, Joan Fàbrega i Oller, Joan Ferran i Fussellas, Joan Puig i Gironès i Narcís Ribugent i Bonet. Enllaç: Lluís Ribugent i Bonet.

∞ SANT ANTONI DE CALONGE: Domènec Agràs, Enric Arxer i Molinas, Domènec Agràs, Jaume Cané, Pere Carles Comamala, Martirià Casadevall i Esteve, Josep Corominola i Vidal i Heribert Saura i Barrera. Enllaç: Enric Arxer.

∞ SANT CLIMENT DE PERALTA: Lluís Ribes i Frigola.

∞ SANT FELIU DE BOADA: Albert Pou i Castelló.

∞ SANT FELIU DE GUÍXOLS: Llorenç Frigola, Miquel Frigola, Pere Pasqual, Rafel Quintana i Jaume Soler. Enllaç: Teresa Capellades.

∞ SANT ISCLE D'EMPORDÀ: Jordi Molins i Rabiol. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ SANT JULIÀ DE BOADA: Joaquim Frigola i Majó.

∞ SANT POL DE LA BISBAL: Ernest Marull i Roig. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ SANT SADURNÍ DE L'HEURA: Joan Alsina i Surós i Jaume Colom i Estanyol. Enllaç: Josep M. Follia i Camps.

∞ SANTA CRISTINA D'ARO: Maria Ametller i Condom, Santiago Aymerich i Dalmau, Joaquina Brujats i Albiol, Enric Casadevall i Arxer, Rosa M. Gallart, Joan Quer i Camós, Rosa Pi, Àngela Traiter i Irene Torres i Creuet. Enllaç: Pilar Blasco.

∞ SANTA SUSANNA DE PERALTA: Narcís Peralts i Banyeres.

∞ SERRA DE DARÓ: Josep Barris i Ferrer. Enllaç: Isidre Jordi.

∞ LA TALLADA D'EMPORDÀ: Josep Pons i Vilavella i Lluís Vilavella i Bahí. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ TAMARIU: Enric Corredor i Bofill.

∞ TOR: Maria Bohigas i Deulofeu i Joan Hereu i Camas. Enllaç: Lluís Vilavella i Bahí.

∞ TORRENT: Salvador Castelló, Maria Janoer i Frigola i Josep Llenas i Tauler.

∞ TORROELLA DE MONTGRÍ: Miquel Aulet i Bola-sell, Josep Batlle i Viader, Narcís Masó i Pascual, Josep Ribot i Pedrós i Ramon Roca

∞ ULLÀ: Pere Vilà i Borrat. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ ULLASTRET: Joaquim Gasull i Colomar. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ ULTRAMORT: Joan Vilà i Mató. Enllaç: Isidre Jordi

∞ VALL-LLOBREGA: Tomàs Cané i Avellí, Ramon Mont i Jové, Joan Surroca i Vilà i Josep Torroella i Clotas. Enllaç: Montse Mont i Esteva.

∞ VERGES: Eugeni Darnaculleta i Bagué, Josep Motas i Bombardó, Francesc Rius i Peraferrer, Lluís Ros i Gallart i Narcís Salellas i Bosch. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ VILOPRIU: Maria Bagué i Isern i Joaquim Costa i Costal. Enllaç: Salvador Vega i Ferrer.

∞ VULPELLAC: Josep Alemany i Darnaculleta i Pere Oriol i Llugà.

JUSTIFICACIÓ

Quan el 1993 vaig iniciar l'aplec de núvols i boires del Camp de Tarragona i del Priorat em vaig adonar que aquest camp de la dialectologia i de la cultura popular era gairebé inèdit. En un llibre sobre aquesta matèria de Joan Amades només hi vaig trobar noranta núvols i boires. La resta del volum era dedicat a altres fenòmens atmosfèrics.

Però encara vaig tenir una altra sorpresa: el vuitanta per cent de les paraules o noves accepcions no figuren al monumental *Diccionari català-valencià-balear*, circumstància que ens permet enriquir el vocabulari dialectal amb noves entrades.

La imaginació popular és molt fèrtil ja que, per exemple, de la *Tramuntana* en diuen *els francesos* o *els gavatxos* i un mateix vent, que ve per Quaresma, té tres noms: *matafesols*, *mataoques* i *matapolls*. Sovint els núvols agafen noms d'animals: *el bou roig*, *el bou vermei* (forma dialectal de «vermell»), *cabretes* o *ventre de coní* (forma dialectal de «conill»); o agafen formes d'objectes: *enclusa*, *barrera*, *galledetes*, *pedretes*, *rem de boira*, etc.

Des del 1994 he publicat, sovint amb la inestimable col·laboració de Joan Cervera, els reculls següents: Camp de Tarragona i Priorat (1994), Conca de Barberà (1995), el Maresme (1996), la Ribera d'Ebre i la Terra Alta (1997), el Penedès (1998), el Barcelonès i el Solsonès (1999), el Baix Ebre i el Baix Llobregat (2002), el Vallès Occidental (2004), l'Urgell (2006), el Vallès Oriental (2008), les Garrigues (2008), la Segarra (2009) i la Selva (2010).

Col·laboradors meus han enriquit el programa amb l'Alt Empordà, editat el 2000 per Lídia Cruset i Vilar, Mireia Custey i Bassach i Sònia Peitivi i Algans; l'Anoia (2000) per Josep Riba i Gabarró, i el Bages (2003) i el Berguedà (2010) per Maria Estruch i Subirana.

També hem de recordar el recull parcial dels *Nícols de Mallorca* (2004), editat per Maria Bonet i Miquel Grimalt i *Els noms populars dels nuvolats, boires i altres fenòmens atmosfèrics, astronòmics i oceanogràfics: Eivissa i Formentera* (1997), de Nito Verdera.

En el recull del Baix Empordà excepcionalment hi ha quatre autors, un dels quals ja no és entre nosaltres. Em refereixo a Rosa Masegosa, morta en la flor de la vida i que encara va poder enquestar una dotzena de pobles. Era una noia activa, amb molt de *charme*, físic i espiritual, que treballava per la catalanitat.

ALBERT MANENT

NÚVOLS I BOIRES DEL BAIX EMPORDÀ

AIGÜETES. «Quan el cel fa cabretes, la terra fa aigüetes», diu a Verges una versió de la popular dita. No figura al DCVB.

ANGUILA, L'. Recollit a Colomers. És un núvol prim i baix que serpenteja damunt l'estany Banyoles. Pluja segura. No figura al DCVB.

ANGUILA DE ROSES, L'. És un núvol prim i allargat que apareix sobre la muntanya de Roses. Porta pluja. Bellcaire d'Empordà i Tor. No figura al DCVB.

ARRAMBADA. Núvols apilonats pel vent, com un «cap de grop» (v.). Palafrugell i Sant Feliu de Guíxols. No figura al DCVB.

ARRAMBLADA. Així anomenen l'«arrambada» (v.) a l'Estartit. No figura al DCVB.

ARRUFA. De color negre i trencada. Ve tramuntana. Foixà. No figura al DCVB.

ARRUGUETES. A Serra de Daró diuen: «Quan el cel fa arruguetes, la terra fa bassetes». No figura al DCVB.

AVI AMB FEIX DE LLENYA, L'. Quan la lluna és plena sem-